

**НАЦЫЯНАЛЬНЫЯ ВАРЫЯНТЫ СТРУКТУРНАЙ МАДЭЛІ БЕЛАРУСКІХ АНАЛАГАЎ
УНІВЕРСАЛЬНЫХ ПРЫКАЗАК**

Ю. А. Петрушэўская

старшы выкладчык кафедры тэарэтычнай і прыкладнай лінгвістыкі
УА “Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. А. Куляшова”
г. Магілёў, Рэспубліка Беларусь
E-mail: petrushevskaja@msu.by

У артыкуле разгледжана нацыянальна-моўная своеасаблівасць беларускіх аналагаў універсальных прыказак, на прыкладзе ўнікальных варыянтаў іх структурных мадэляў.

Нацыянальна-моўная своеасаблівасць праяўляецца ў наяўнасці ў лексічна-граматычнай арганізацыі ўніверсальнай прыказкі спецыфічна беларускіх (на фоне іншых моў) элементаў, да якіх адносяцца, у першую чаргу, унікальны варыянт структурнай мадэлі. Універсальныя прыказкі ўзнікаюць незалежна адна ад адной у розных мовах, аднак на ўтварэнне такіх прыказак могуць уплываць асаблівасці пэўных моў і культур, дзякуючы якім адна і тая ж універсальная прыказка рэалізуецца ў розных мовах у розных формах (структурна-семантычных варыянтах), якія ўсе разам складаюць агульную для ўсіх гэтых моў структурную мадэль.

Ключавыя словы: беларуская мова, парэміялогія, нацыянальна-моўная своеасаблівасць, універсальная прыказка, варыянт структурнай мадэлі, аналаг універсальнай прыказкі.

**NATIONAL VARIANTS OF THE STRUCTURAL MODEL
OF BELARUSIAN ANALOGUES OF UNIVERSAL PROVERBS**

Yu. A. Petrushevskaya

senior lecturer of the Department of theoretical and applied linguistics
of Mogilev State A. Kuleshov University,
Mogilev, Republic of Belarus
E-mail: petrushevskaja@msu.by

The article considers the national and linguistic specifics of Belarusian analogues of universal proverbs, on the example of unique variants of their structural models.

The national and linguistics specifics is represented in the lexical and grammatical organization of a universal proverb of specifically Belarusian (against the background of other languages) elements, which include, first of all, a unique variant of the structural model. Universal proverbs appear independently in different languages, but the formation of such proverbs can be influenced by the features of the certain languages and cultures, due to which the same universal proverb is realized in different languages in different forms (structural and semantic variants), which all together form a structural model common to all these languages.

Key words: the Belarusian language, paremiology, national and language specifics, universal proverb, variation of structural model, analogue of a proverb.

Уводзіны. У прыказкавым фондзе беларускай мовы спалучаюцца, з аднаго боку, агульныя з іншымі мовамі адзінкі, а з другога боку, спецыфічна беларускія (унікальныя на фоне іншых моў) прыказкі, але нацыянальная адметнасць прыказкавага фонду складаецца не толькі са спецыфічна беларускіх, але і з асіміляваных у беларускай мове і нацыянальна-культурна маркіраваных агульных (у тым ліку ўніверсальных) з іншымі мовамі прыказкавых адзінак.

Мэты і задачы. Колькасць спецыфічна беларускіх прыказак не перавышае ў мове колькасць агульных з іншымі мовамі адзінак (паколькі прыказкавы фонд беларускай мовы не з'яўляецца ізаляванай і замкнёнай сістэмай), аднак значная частка агульных (уключна ўніверсальных) з іншымі мовамі прыказак асімілявалася ў беларускай мове, набыла нацыянальна-моўна спецыфічныя і/або нацыянальна-культурна маркіраваныя элементы структуры ці зместу і таму даволі часта ўспрымаюцца носьбітамі беларускай мовы як уласна беларускія.

У нацыянальна адметнай частцы прыказкавага фонду беларускай мовы пераважаюць не спецыфічна беларускія (на фоне іншых моў) адзінкі, а агульныя (у тым ліку ўніверсальныя) з іншымі мовамі прыказкі, якія маюць у беларускай мове нацыянальна-моўна своеасаблівыя (спецыфічна беларускія) і/або нацыянальна-культурна маркіраваныя (што адлюстроўваюць нацыянальную беларускую культуру) элементы структуры і зместу. Таму мэта даследавання – вызначыць нацыянальна адметныя (нацыянальна-моўна своеасаблівыя) адзінкі ў складзе ўніверсальных прыказак беларускай мовы.

Метады і матэрыял даследавання. На наш погляд, найбольш рэпрэзентатыўным моўным матэрыялам для вырашэння гэтай праблемы [17] трэба лічыць адзінкі прыказкавага складу літаратурнай мовы (алюстраванага ў тлумачальных слоўніках прыказак [12; 11]), прыказкавага мінімуму [1; 4, с. 5–20; 9, с. 99–106], і асноўнага прыказкавага фонду [4, с. 41–84; 10; 8; 9, с. 85–99]. Абраны фактычны матэрыял знайшоў адлюстраванне ў полілінгвальным беларуска-іншамоўным парэміялагічным слоўніку [18].

Праведзеныя раней даследаванні дапамаглі нам сфармуляваць прыныцыпы і вызначыць крытэрыі вызначэння нацыянальна-спецыфічных прыказак, а таксама нацыянальна-моўна своеасаблівых кампанентаў у складзе адзінак прыказкавага фонду беларускай мовы [3; 13; 14; 15; 16]. Адным з такіх нацыянальна-моўна своеасаблівых кампанентаў з'яўляецца ўнікальны варыянт структурнай мадэлі ўніверсальнай прыказкі.

Вынікі і іх абмеркаванне. Нацыянальна-моўная своеасаблівасць – гэта наяўнасць у лексічна-граматычнай арганізацыі ўніверсальнай прыказкі спецыфічна беларускіх (на фоне іншых моў) элементаў, да якіх адносяцца, у першую чаргу, ўнікальны варыянт структурнай мадэлі. Наяўнасць такога элемента ў беларускім аналогу ўніверсальнай прыказкі дэтэрмінуе яго нацыянальна-моўную адметнасць (своеасаблівасць на фоне іншых моў).

Універсальныя прыказкі ўзнікаюць незалежна адна ад адной у розных мовах, дзякуючы прыныцповай агульнасці чалавечага мыслення, кагнітыўных і моўных сродкаў і форм яго выяўлення, а таксама агульнасці або блізкасці сацыяльных і культурных мадэляў і стэрэатыпаў. Аднак на ўтварэнне такіх прыказак могуць уплываць асаблівасці пэўных моў і культур, дзякуючы якім адна і тая ж універсальная прыказка рэалізуецца ў розных мовах у розных формах (структурна-семантычных варыянтах), якія ўсе разам складаюць агульную для ўсіх гэтых моў структурную мадэль. Так, прыказка *Адна галава добра, а дзве <яшчэ> лепш (лепей)* з'яўляецца ў сучаснай беларускай мове рэалізацыяй аднаго з існуючых варыянтаў структурнай мадэлі ўніверсальнай прыказкі (паводле Дж. Пацалаі): “*Two / Four / More eyes see more / better / father than one / two (v1)* (‘Два / Чатыры вокі / Шмат вачэй бачаць больш / лепш / далей, чым адно / два’) або *Two heads / brains are better than one (v2)* (‘Дзве галавы / Два розумы лепш, чым адна / адзін’) або (v2) + ... *even if they are two sheep’s head* (‘+ ... нават калі гэта дзве авечыя галавы)’” [6, р. 72].

Той варыянт структурнай мадэлі ўніверсальнай прыказкі, які рэалізуецца ў дадзенай мове, рэпрэзентуе яе адметнасць, таму яго мэтазгодна кваліфікаваць як нацыянальны аналаг ўніверсальнай прыказкі. Напр.: *Крумкач крумкачу вачэй (вока) не выдзяўбе* з'яўляецца адным са шматлікіх нацыянальных аналагаў ўніверсальнай прыказкі, якая мае структурную мадэль (паводле Дж. Пацалаі) “*Ravens / Crows / Hawks / Eagles / Jackdaws / Magpies / will not / never pick out ravens’ / crows’ etc. eyes* (‘Крумкачы / Вароны / Каршакі / Арлы / Галкі / Сарокі не выдзяўбуць / ніколі не выдзяўбуць вочы крумкачам / варонам і г. д.’)” [6, р. 96].

У выпадках, калі пэўны нацыянальны аналаг ўніверсальнай прыказкі з'яўляецца ўнікальным (сустракаецца толькі ў адной мове), яго мэтазгодна кваліфікаваць як праяўленне нацыянальна-моўнай адметнасці ўніверсальнай прыказкі – **ўнікальны варыянт структурнай мадэлі.**

Унікальны варыянт структурнай мадэлі ўніверсальнай прыказкі можа быць вынікам як першаснага, так і другаснага ўтварэння. Напрыклад, вынікам першаснага ўтварэння з'яўляюцца такія ўнікальныя варыянты структурнай мадэлі ўніверсальнай прыказкі (паводле Дж. Пацалаі) “*Two / Four / More eyes see more / better / father than one / two (v1)* або *Two heads / brains are better than one (v2)*” [6, р. 75], як араб. (літаральна на англ.) “*Two opinions are better than one*” (‘Два меркаванні лепш, чым адно’) [EP 75] ці кіт. (літаральна на англ.) “*One man is not so wise as two together*” (‘Адзін чалавек не такі мудры як два разам’) [6, р. 75]. Вынікам другаснага ўтварэння з'яўляюцца такія ўнікальныя варыянты структурнай мадэлі ўніверсальнай прыказкі, якія ўзнікаюць шляхам трансфармацыі (перафразавання) іншых варыянтаў яе структурнай мадэлі. Напрыклад, ўнікальны (што фіксуецца толькі ў беларускай мове) варыянт **Прыз аднаго барана ўвесь статак пагань** ўзнік у выніку перафразавання беларускага аналага *Адна паганая авечка ўвесь статак псуе* шырока вядомай ўніверсальнай прыказкі, якая мае структурную мадэль (паводле Дж. Пацалаі) “*One scabbed sheep / calf / cow / goat / lamb / pig will mar / spoil a (whole) flock* (‘Адна паршывая авечка / каза / карова / свіння / Адно паршывае цяля / ягня пашкодзіць / сапсуе (увесь) статак’)” [6, р. 292].

Унікальныя варыянты структурнай мадэлі сустракаюцца ў 32% ад агульнай колькасці беларускіх аналагаў універсальных прыказак. Напр.: *Да пары збан (збанок, жбан) ваду носіць <вушка (ручка) адарвецца – збан паб'ецца>* [19, с. 67; 20, с. 47; 12, с. 116; 11, с. 157], параўн.: польск. *Dopóty dzban wodę nosi, dopóki się ucho nie urwie* ('Да пары збан носіць ваду, пакуль вуха не адшчэпілася') [5, 1 p. 522; 6, p. 289] = руск. *До поры жбан воду носит* [2, с. 698] = слав. *Dotial' chodi krčah do studne, kým sa nezabije / nerozbije* ('Датуль збан ходзіць да студні, пакуль ён не пабіты / не зламаны') [6, p. 290] = славен. *Vrč hodi tako dolgo po vodo (k vodnjaku), dokler se ne razbije* ('Збан праходзіць так доўга да вады (да студні), пакуль ён не зломіцца') [6, p. 290] = чэш. *Tak dlouho žbán do studně chodí, až se roztluče / rozbije* ('Так доўга збан да студні ходзіць, пакуль не паб'ецца / не зломіцца') [6, p. 288]; *Dotud se žbánek na vodu chodí, až se ucho etrhne* ('Датуль збан ходзіць да вады, пакуль вуха не адшчэпіцца') [6, p. 288] = літ. *Lig laiko puodas vandenį nešioja / neša* ('Датуль збан ваду носіць, пакуль не зношваецца') [6, p. 289] = англ. *The pitcher / pot which / that goes (too) often to the well will be (gets) broken at last* ('Збан / Гаршчок, які / што ходзіць (занадта) часта да студні, зломіцца нарэшце') [6, p. 288; 7] = ням. *Der Krug geht so ange zu Wasser (zum Brunnen) bis er bricht* ('Збан ідзе да вады (да студні), пакуль ён не зломіцца') [6, p. 288]; *Der Krug geht so ange zu Wasser, bis er den Boden verliert* ('Збан ідзе да вады, пакуль дно не страціць') [6, p. 288] = ісп. *Tantas veces va el cántaro a la fuente que alguna (que al fin) se quiebra (dexta / deja) el asa ó la frente* ('Так шмат разоў збан ідзе да крыніцы, пакуль (нарэшце) не зломіць ручку ці бок') [6, p. 290] = іт. *Tante va la brocca al pozzo che vi lascia il manico* ('Так доўга збан да крыніцы ходзіць, пакуль ручка не адшчэпіцца') [6, p. 289]; *Tante volte al pozzo va la secchia, ch'ella vi lascia l'orecchia* ('Так доўга вядро да крыніцы ходзіць, пакуль вуха не адшчэпіцца') [6, p. 289] = фр. *Tant va la cruche à l'eau qu'à la fin elle se brise / casse* ('Так доўга збан да вады ходзіць, пакуль урэшце не зломіцца / не паб'ецца') [6, p. 288] = венг. *Addig jár a korsó a kútra, míg / amíg el ném török* ('Збан ідзе да студні, пакуль не зломіцца') [6, p. 288] = тур. *Su testisi su yolunda kırilir* ('Вада выпрабоўвае збан пакуль ён не зломіцца') [6, p. 290] і г. д. у межах першага варыянта структурнай мадэлі ўніверсальнай прыказкі (паводле Дж. Пацалаі) "*The pitcher goes so long to the water / well / fountain until it breaks (or until its handle / neck breaks)*" ('Збан так доўга ходзіць да вады / студні / фантана, пакуль ён не зломіцца (або пакуль яго ручка / рыльца не зломіцца)') [6, p. 287]. Унікальнасць структурнай мадэлі беларускага аналага ўніверсальнай прыказкі заключаецца ў выкарыстанні спалучэння "*вушка (ручка) адарвецца – збан паб'ецца*", якое ў такой форме не фіксуецца ў іншамоўных аналагах гэтай прыказкі, хоць асобныя часткі згаданага ўнікальнага спалучэння сустракаюцца ў іншых мовах. Так, у польскай, чэшскай, іспанскай, італьянскай мове ёсць частка "*пакуль вуха не адшчэпіцца / не зломіцца / не паб'ецца*", але няма часткі "*збан паб'ецца*", а ў літоўскай, славачкай, славенскай, англійскай, нямецкай і іншых мовах ёсць частка "*пакуль не зломіцца / не зношваецца / не пабіты*". Аднак толькі ў беларускай мове ўсе названыя часткі спалучаюцца ў адзін кампанент структурнай мадэлі прыказкі.

Трэба адзначыць, што на ўзнікненне ўнікальных структурных мадэляў беларускіх аналагаў універсальных прыказак прама і непасрэдна ўплывае іх (прыказак) адметны лексічны склад і адмысловая граматычная арганізацыя. Такія прыказкі адлюстроўваюць нацыянальна-культурную спецыфіку беларускай мовы і павінны ўлічвацца пры яе выкладанні як замежнай [21, с. 33–62].

Высновы. Універсальная прыказка можа мець пэўныя адрозненні ў розных мовах, таму ў кожнай мове ўжываецца яе пэўны аналаг, якому ў дадзенай мове можа быць уласціва пэўная спецыфіка – нацыянальная адметнасць. Адно праяўленняў адметнасці беларускіх аналагаў універсальных прыказак – гэта нацыянальна-моўная сваясаблівасць, якая выяўляецца найперш у наяўнасці ўнікальнага варыянта структурнай мадэлі прыказкі.

Вынікі даследавання могуць быць выкарыстаны ў далейшым вывучэнні нацыянальнай адметнасці адзінак прыказкавага фонду беларускай мовы, а таксама пры выкладанні ва ўстановах вышэйшай адукацыі беларускай мовы, параўнальнай фразеалогіі беларускай і іншых моў, лінгвакультуралогіі, лінгвакраіназнаўства беларускай мовы.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Котова, М. Ю. Русско-славянский словарь пословиц (с английскими соответствиями) / М. Ю. Котова ; под ред. П. А. Дмитриева. – СПб. : Изд-во СПбГУ, 2000. – 360 с.
2. Мокиенко, В. М. Большой словарь русских пословиц / В. М. Мокиенко, Т. Г. Никитина, Е. К. Николаева. – М. : ОЛМА Медиа Групп, 2010. – 1024 с.
3. Петрушевская, Ю. А. Интернациональные, заимствованные и исконно языковые единицы в составе паремнологического фонда современного белорусского языка / Ю. А. Петрушевская // Вестн. Новгород. гос. ун-та. Сер., Филол. науки. – 2014. – № 77. – С. 123–126.
4. Ivanov, E. E. Paremiological Minimum and Basic Paremiological Stock (Belarusian and Russian) / E. E. Ivanov. – Prague : RSS, 2002. – 136 p.
5. Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich : T. I–IV / red. naczelny J. Krzyżanowski. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1969–1978.
6. Paczolay, G. European Proverbs in 55 Languages, with Equivalents in Arabic, Persian, Sanskrit, Chinese, and Japanese / G. Paczolay. – Veszprém (Hungary) : Veszprémi Nyomda, 1997. – 528 p.
7. Strauss, E. Dictionary of European Proverbs : Vol. 1–3 / E. Strauss. – London & New York : Routledge, 1994. – Vol. 1. – XIII, 625 p. ; Vol. 2. – V, 627–1232 p. ; Vol. 3. – V, 789 p.

8. Іваноў, Я. Я. Асноўны парэміялагічны фонд беларускай мовы і “Proverbiolum polonicorum” (1618) С. Рысінскага / Я. Я. Іваноў // Паланістыка – Полоністыка – Polonistyka 2006 : зб. навук. пр. / рэд. А. Кіклевіч, С. Важнік. – Мінск : Права і эканоміка, 2006б. – С. 79–94.
9. Іваноў, Я. Я. Афарыстычныя адзінкі ў беларускай мове / Я. Я. Іваноў. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2017. – 208 с.
10. Іваноў, Я. Я. Да праблемы вызначэння асноўнага парэміялагічнага фонду беларускай мовы / Я. Я. Іваноў // Весн. Беларус. дзярж. ун-та. Сер. 4, Філалогія. Журналістыка. Педагагіка. – 2006а. – № 3. – С. 103–109.
11. Лепешаў, І. Я. Тлумачальны слоўнік прыказак / І. Я. Лепешаў, М. А. Якалцэвіч. – Гродна : ГрДУ імя Янкі Купалы, 2011. – 695 с.
12. Лепешаў, І. Я. Слоўнік беларускіх прыказак / І. Я. Лепешаў, М. А. Якалцэвіч. – [2-е выд., дап.]. – Мінск : Беларус. навука, 2002. – 511 с.
13. Петрушэўская Ю. А. Універсальны, інтэрнацыянальны і нацыянальны кампаненты парэміялагічнага фонду сучаснай беларускай літаратурнай мовы (на матэрыяле публіцыстычных тэкстаў) / Ю. А. Петрушэўская // Філалогічны студіі : навук. вісник Криворіз. держ. пед. ун-ту. – 2017. – Вып. 16. – С. 195–201.
14. Петрушэўская, Ю. А. Аб’ём і склад універсальных адзінак у парэміялагічным фондзе беларускай мовы / Ю. А. Петрушэўская // Філалогічны студіі : навук. вісник Криворіз. держ. пед. ун-ту. – 2018а. – Вып. 18. – С. 48–62.
15. Петрушэўская, Ю. А. Вывучэнне нацыянальна-культурнага кампанента ў парэміялагічным фондзе беларускай мовы / Ю. А. Петрушэўская // Труды БГТУ. Сер. 4. – 2019. – № 1 (217). – С. 123–129.
16. Петрушэўская, Ю. А. Да праблемы вызначэння нацыянальнай адметнасці прыказкавага фонду беларускай мовы / Ю. А. Петрушэўская // Філалогічны часопіс. – 2018б. – Вып. 2 (12). – С. 70–75.
17. Петрушэўская, Ю. А. Паняцце парэміялагічнага фонду мовы і прынцыпы яго дыферэнцыяцыі (у сувязі з вызначэннем універсальнага і нацыянальнага кампанентаў у парэміялагічнай сістэме мовы) / Ю. А. Петрушэўская // Філалогічны часопіс. – 2015. – Вып 1 (6). – С. 100–106.
18. Петрушэўская, Ю. А. Універсальны і інтэрнацыянальны кампаненты ў парэміялагічным складзе беларускай мовы : беларуска-іншамовны слоўнік : больш за 950 беларускіх, каля 8600 іншамовных прыказак / Ю. А. Петрушэўская. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2020. – 316 с.
19. Шкраба, І. Р. Крынічнае слова : беларускія прыказкі і прымаўкі / І. Р. Шкраба, Р. В. Шкраба. – Мінск : Маст. літ., 1987. – 286 с.
20. Іванова, С. Слоўнік беларускіх прыказак, прымавак і крылатых выразаў / С. Іванова, Я. Іваноў. – Мінск : БФС, 1997. – 262 с.
21. Іванова, С. Ф. Сацыякультурная прастора мовы (сацыяльныя і культурныя аспекты вывучэння беларускай мовы) / С. Ф. Іванова, Я. Я. Іваноў, Н. Б. Мячкоўская. – Мінск : Веды, 1998. – 112 с.

References

1. Kotova M. YU. (2000) *Russko-slavyanskiy slovar' poslovits (s angliyskimi sootvetstviyami) [Russian-Slavic dictionary of proverbs (with English equivalents)]*. Saint Petersburg : SPbGU. (In Russ.).
2. Mokiyeenko V. M. (2010) *Bol'shoy slovar' russkikh poslovits [Big dictionary of Russian proverbs]*. Moscow : OLMA Media Grupp. (In Russ.).
3. Petrushevskaya Yu. A. (2014) Internatsionalniye, zaimstvovanniye i iskonno yazykovyye yedynitsy v sostave paremiologicheskogo fonda sovremennogo belorusskogo yazyka. *Vestnik Novgorodskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya, Filologicheskoy nauki*. [International, borrowed and national language units as a part of the paremiological fund of the modern Belarusian language. *Bulletin of Novgorod State University. Philological science*] 77, 123 – 126. (In Russ.).
4. Ivanov, E. E. Paremiological Minimum and Basic Paremiological Stock (Belarusian and Russian) / E. E. Ivanov. – Prague : RSS, 2002. – 136 p. (In Eng.).
5. Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich : T. I–IV / red. naczelny J. Krzyżanowski. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1969–1978. (In Pol.).
6. Paczolay, G. European Proverbs in 55 Languages, with Equivalents in Arabic, Persian, Sanskrit, Chinese, and Japanese / G. Paczolay. – Veszprém (Hungary) : Veszprémi Nyomda, 1997. – 528 p. (In Eng.).
7. Strauss, E. Dictionary of European Proverbs : Vol. 1–3 / E. Strauss. – London & New York : Routledge, 1994. – Vol. 1. – XIII, 625 p. ; Vol. 2. – V, 627–1232 p. ; Vol. 3. – V, 789 p. (In Eng.).
8. Ivanou Ja. Ja. (2006b) Asnouny paremijalahichny fond bielaruskaj movy i “Proverbiolum polonicorum” (1618) S. Rysinskaga. *Polonistyka 2006. Zbornik navukovyh artykulau*. [The Basic paremiological stock of the Belarusian language and “Proverbiolum polonicorum” (1618) S. Rysinskaga. *Polonistyka 2006. Collection of scientific articles*]. Minsk : Law and Economics. 79–94. (In Bel.).
9. Ivanou Ja. Ja. (2017) Afarystychnyja adzinky u bielaruskaj movie [*Aphoristic units in the Belarusian language*]. Mogilev : Mogilev State A. Kuleshov University. (In Bel.).
10. Ivanou Ja. Ja. (2006a) Da prabhemy vyznachennia asnounaga paremijalahichnaga fondu bielaruskaj movy. *Viesnik Bielaruskaga dziazhaunaga universiteta. Sieryja 4. Filalogija. Zhurnalistyka. Piedagogika*. [To the problem of determining the main paremiological stock of the Belarusian language. *Bulletin of the Belarusian State University. Series 4. Philology. Journalism. Pedagogy*]. 3, 103–109. (In Bel.).
11. Liepieshau I. Ja., & Jakalcevic M.A. (2011) Tlumachalny slounik prykazak [*Explanatory dictionary of proverbs*]. Grodna : Grodno State Ja. Kupala University. (In Bel.).
12. Liepieshau I. Ja., & Jakalcevic M.A. (2002) Slounik bielaruskich prykazak. 2-je vydanne, dapounenaje [*Dictionary of Belarusian proverbs. 2nd ed.*]. Minsk : Belarussian Science. (In Bel.).
13. Pietrusheuskaja Ju. A. (2017) Univiersalny, internacyjanalny i nacyjanalny kampamenti paremijalahichnaha fondu sучasнай bielaruskaj htaraturnaj movy (na materyjahe pubhystychnych tekstau). *Filologichmyi studii : nauchnyj visnik Krivorizkogo dierzhavnogo piedagagichnaga universitetu*. [Universal, international and national components of the paremiological fund of the modern Belarusian literary language (on the material of journalistic texts). *Philological Studies: Scientific Bulletin of Krivoy Rog State Pedagogical University*]. 16, 195–201. (In Bel.).

14. Pietrusheuskaja Ju. A. (2018a) Abjom i sklad univiersalnych adzinak u paremijalagichnym fondzie bielaruskaj movy *Filologicznyj studii : nauchnyj visnik Krivorozkogo dierzhavnogo piedadagagichnaga universitetu*. [The volume and composition of universal units in the paremiological fund of the Belarusian language. *Philological Studies: Scientific Bulletin of Krivoy Rog State Pedagogical University*]. 18, 48 – 62. (In Bel.).

15. Pietrusheuskaja Ju. A. (2019) Vyvuchennie nacyjanalna-kulturnaga kampamenta u paremijalagichnym fondzie bielaruskaj movy. Trudy BNTU. Sieryja 4. [The Study of the national and cultural component in the paremiological stock of the Belarusian language. *Proceedings of the Belarusian State Technological University*. Series 4]. 1 (217). 123–129. (In Bel.).

16. Pietrusheuskaja Ju. A. (2018) Da prabliemy vyznachennia nacyjanalnaj admietnasci prykazkavaga fondu bielaruskaj movy. *Filologicznyj chasopis* [On the problem of determining the national identity of the proverbial stock of the Belarusian language. *Philological Journal*]. 2 (12). 70–75. (In Bel.).

17. Pietrusheuskaja Ju. A. (2015) Paniaccie paremijalagichnaga fondu movy i pryncypy jago dyferencyjacyi (u suviasi z vyznachenniem univiersalnaga i nacyjanalnaga kampanientau u paremijalahichnaj sistemie movy). *Filologicznyj chasopis* [The concept of the paremiological stock of language and the principles of its differentiation (in connection with the definition of universal and national components in the paremiological system of language). *Philological Journal*]. 1 (6). 100–106. (In Bel.).

18. Pietrusheuskaja Ju. A. (2020) *Univiersalny i internacyjanalny kampanienty u paremijalagichnym skladzie bielaruskaj movy : bielaruska-inshamouny slounik : bolsh za 950 bielaruskich, kalia 8600 inshamounych prykazak*. [Universal and international components in the paremiological structure of the Belarusian language: Belarusian-foreign dictionary: more than 950 Belarusians, about 8600 foreign proverbs]. Mogilev: Mogilev State A. Kuleshov University. (In Bel.).

19. Shkraba, I. P., & Skraba R. B. (1987) *Krynichnaje slova: bielaruskija prykazki i prymauki* [Source word: Belarusian proverbs and sayings]. Minsk: Fiction literature. (In Bel.).

20. Ivanova S. & Ivanou Ya. (1997). *Slounik belaruskich prykazak, prymavak i krylatyh vyrazau* [Dictionary of Belarusian proverbs, sayings and winged expressions]. Minsk: BFS. (In Bel.).

21. Ivanova S. F., Ivanor Ya. Ya. & Myachorskaya N. B. (1998). *Sacyyakulturnaya prastora movy* [Sociocultural space of language]. Minsk: Vedy. (In Bel.).